

En særdeles verdifull bok

Hos våre svenske brødre er det utkommet en særdeles interessant bok - med tittel «Vårkallblodstravare - från Lanthäst till Folkets häst». Forfatter er professor Hans-Erik Uhlin. Utgangspunktet har vært å fortelle om kaldblodstraverens historie, som er en krevende oppgave. Uhlin har klart seg strålende!

Av Sverre Stang

Boken er omfangsrik -som er klokt i en slik sammenheng. Verket er meget beskrivende - ikke minst takket vare at så mange som cirka 1200 bilder er med, som et justerende bevis for alle tvilere. De fleste av oss vet at det der med kaldblodstraverens utseende og type har gått i bølger - alt ettersom behovet har vært til stede, eller enda mer presist: Ettersom hvem som har styrt sport og avl! Og travsportens politiske ledere kommer og går. Man får kanskje legge til: Heldigvis - ettersom langtidspanlegging ikke har vært sportens og avlens styrke.

Den nye svenske kaldblodsboken handler svært meget om hest - og svært lite om personer, selv om forfatteren nødvendigvis må skrense innom. Han påpeker at den nordiske gårdshesten har sin opprinnelse helt tilbake til 2000 til 3000 før Kristus. Rimeligvis har denne hesten skiftet karakter opp gjennom tidene. Til å begynne med var hesten kanskje til som melk- og kjøttedyr for mennesket. Siden ble hesten brukt til kløv- og som skyss- og kjørehest. Hesten var da ganske liten. Nøysomhet og holdbarhet var i høysetet.

Militaermakt og størrelse

Under middelalderen vokste behovet for en større hest - som kunne bære både mann og tung rustning. Dermed måtte gårdshesten bli større, ettersom det var den nordiske bonden som skulle levere de hester som statsmakten hadde behov for. Samtidig påvirket nok også de hyppige handelsforbindelsene mellom Sverige og Norge, og opprettelsen av de mange skysstasjonene på begge sider av Kjølen, rasens utvikling.

Da vi befinner oss på 1800-tallet, ønsker det seg større og edlere hester, inspirert av Napoleons store og framgangsrike felttog. Samtidig var situasjonen den at den nordiske gårdshesten etter hvert var betydelig degenerert. Situasjonen var lik i Sverige og Norge. En fattig befolkning hadde liten evne og forståelse for avl og rase. Gårdshestene var gjerne ikke større enn 125 cm og led av eksteriøre mangler.

Myndighetene BEFALTE dengang at disse hestene skulle krysses med varmbloidsraser. Etter hvert fikk de to landene en større og raskere hest - vel egnet for trav, noe som passet for eksempel prester, leger, kjøpmenn og diverse transportører godt. Endel av disse var også opptatt av trav som konkurranse. Mot slutten av 1800-tallet svingte behovet igjen hos de militre henimot en tyngre trekkhest, samtidig som skogbruket satset på tyngre hester.

Men så svingte pendelen igjen: Ettersom forsvaret, jordbruk og skogbruk ble motorisert, forsvant noe av grunnlaget for de tyngre gampene. Igjen var det duket for en lettere kaldblodshest. Slik har svingningene vært for en hesterase, som kanskje er verdens eldste når det gjelder å forflytte seg i trav. Så skriver forfatteren, som er professor i økonomi av yrke, men som nok har kaldblodstraveren som pasjon. Vant til å tenke klart, er han.

Historien er nøkkelen

Når vi i Trav og Galopp-Nytt betoner bokens historiske deler, har det en klar sammenheng med at dette er et overordentlig viktig perspektiv før rasen. Forfatteren strekker uten videre kaldblodstraverens historie fra jernalderen fram til i dag - ca 1500 år. De naturlige travanleggene har hele tiden vært der - og som en forutsetning for rasens eksistens. Trolig har dette også sammenheng mellom vårt barske klima og nødvendige bruk av sleder. Rester av sleder er funnet fra vikingetiden. Sleder og hest i raskt trav henger sammen.

I en krønike fra 1555 beskrives en da etablert skikk med å konkurrere på isen med hest og slede. Altså travkjøring!

Slikt historisk materiale kan være en nødvendig ballast å ha i hodet når man møter folk som for alvor mener at kaldblodshesten først begynte å trave etterat fullblodshingsten Odin kom til Norge, selv om hans betydning er uvurderlig. Og det er slettes ikke den amerikanske varmblodstraveren som har bragt travsporten til Norge og Sverige. I våre land er travsport, eller kappkjøring med hest, en gammel kultur.

Så kan man jo også i parentes ha i hodet at de første hestene ikke kom til Amerika før etter begynnelsen av 1500-tallet. Og det var ponnier, som indianerne temte. Noen travkjøring fantes slett ikke der borte. Først via engelsk fullblød fikk Amerika større hester.

De lette linjer

Omergubben (født 1922) var uten tvil en norsk travkonge, som fikk enorm innflytelse i avlen på få avkom! Vi tenker særlig på hans to døtre Viktoria II og Omara. Her er Klaestad-hester, Alm-travere og Solberg-gamper, anført av for eksempel: Grans Terna, Oleanne og Vinta.

Omergubbens sønn og stortraver Donnagubben ble ikke godkjent på grunn av sin lette type. Og Omergubben selv var regnet for en svært lett og smekker hest. Denne Gubben hadde forresten også enda en betydningsfull datter: Omerlilja - som fører oss direkte til Solbergstjerna!

En sak å huske på for stamboklesere: Mange av 1900-tallets berømte hopper var små og lette, bemerker forfatteren - og nevner som eksempel Daltypa I (forresten sterkt linjeavlet på Veikle Balder) 145 cm og Sylfiden I 140 cm.

Da loven om tvungen kgring ble innført i Norge i 1941, var det endel topphester som ikke ble godkjent på grunn av type. Et eksempel er stortraveren Toftegubben, sin tids store ideal. Den beslutningen var absolutt et tap for avlen.

- Jeg husker Steggsy

Både i Sverige og i Norge har de lettere og de tyngre hatt sine tilhengere - også lenge etter Krigen. Mange av oss har levd i en tid der de to idealene har krysset klinger. Selv husker jeg svært godt hvor uensartet kaldblodshestene var på Årjäng da jeg var ung. De norske var stor sett mye lettere enn de nordsvenske. Jeg erindrer noen riktig tunge gamper, som bare vred seg over i galopp. På den annen side var der også en lettvent svensk kaldblodshoppe ved navn Steggsy. Hun er også omtalt i boken, sammen med nære slektninger. Som godt voksen ble hun satt i trening hos Trygve Diskerud på Bjerke - og han fikk skikk henne i den grad at han ble champion på Årjäng! Den første utenlandske champion i Sverige - om jeg minnes rett.

Sterk linjeavl

De fleste av dagens kaldblodshester er linjeavlet i sterkere eller mindre grad

I Norge var det svært vanlig å linjeavle på Veikle Balder, som skapte utrolig mange gode individer. Ja, ser man på Nørges fremste hoppelinjer, er de linjeavlet. Det samme gjelder naturligvis hingstesiden. Og når linjeavlede hingster parres med hopper fra samme linje, får man nødvendigvis en stor opphopning av de samme gener. Men utslagene kan rimeligvis bli forskjellig fra individ til individ. En utspalting kan skje - og vi kan sitte med et individ som er noe atypisk for rasen.

Svært ofte kalles hester med et noe edlere understell for lette - og imellom atypiske individer. Svenske Solo var en slik hingst, men kanskje noe urettferdig ettersom hans mål ble satt opp mot rene arbeidshester. Hans betydning i avlen er over tid svært stor - blant annet via Jäntungen, stammor til Järvsöfaks!

Den raske «bymerra»

Den norske hoppelinjen fra Lunda (født 1913) er en betydelig avlsfaktor. Faren er kjent, men det heter om Lunda selv at hun var en rask «bymerr». Lundas linje leder direkte til Schuwarda, Thea og HG Balder.

Nær ponnirase

Forfatteren påpeker at det er viktig å skille mellom et eksteriørt uttrykk hos enkelte individer og den totale genmasse som finnes hos det samme individet. Samtidig finnes det lette individer som fullt ut er en lovlig kaldblodshest. Endel skriveføre mennesker er ute etter å skade den kaldblodsrace vi har idag - og farer med slarv og mistenkeliggjøring av enkelte lette hester i stedet for å analysere stammen til de hester det er snakk om. Dessuten: Lette hester og blanding med varmblod er ikke nødvendigvis fusk. De registrerte kaldblodstravere vi har i dag er alle fullt ut korrekte. Et større problem for kaldblodstravere enn at den er lett, er at rasen stadig har en mindre mankehøyde, påpeker forfatteren. Vi nærmer oss en ponnirase. Ett viktig spørsmål tar forfatteren ikke opp: Kan løsningen for denne travrasen vre å blande den med finnehesten?

Professorens bok er et gjennomsolid arbeid - og absolutt lettlest, selv om man langt fra blir ferdig med den på en kveld. Takk for boken!